

بررسی میزان رضایت مندی والدین دانش آموزان کم توان ذهنی مقطع ابتدایی از

عملکرد مدارس استثنایی استان مرکزی در سال ۸۲-۸۳

رحمان هاشمی، دکتر مهرداد نوابخش

چکیده

پژوهش حاضر از نوع زمینه یابی مقطعی می باشد که به بررسی میزان رضایت مندی والدین دانش آموزان کم توان ذهنی مقطع ابتدایی از عملکرد مدارس استثنایی مرکزی در سال ۸۲-۸۳ پرداخته است. جامعه آماری این پژوهش متشکل از ۲۱۵ نفر از والدین دانش آموزان کم توان ذهنی می باشد؛ شیوه نمونه گیری به صورت تصادفی بوده، بدین صورت که از مدیران خواسته شده که از روی دفتر آمار شماره ۱ و ۵ در هر پایه را انتخاب کنند، سپس سؤالاتی در بین آنها پخش شد که پس از جمع آوری داده های آماری نسبت به تجزیه و تحلیل آنها اقدام شد. نتایج نشان داد که وجود نیروهای توان بخشی در بازتوانی دانش آموزان کم توان ذهنی و همچنین محتوای کتاب های درسی و برنامه های فرهنگی و تربیتی و ورزشی دانش آموزان کم توان ذهنی در تأمین نیازهای فردی، اجتماعی و بهبود روابط اجتماعی آنان مؤثر است.

واژه های کلیدی: کم توانی ذهنی، مدارس استثنایی

مقدمه

امروزه چگونگی ارتباط والدین، کودک و مدرسه خصوصاً در زمینه آموزش و توان بخشی کودکان دارای نیازهای ویژه از اساسی ترین زمینه های پژوهش است. یافته های ادبیات مربوط به کودکان به صراحت نشان داده اند که کودک یک موجود فعل پذیر مطلق نیست بلکه واقعیت این است که کودک در مرکز تعاملاتی قرار دارد که از متغیرهایی همچون شغل، تحصیلات والدین، چندین فرزند بودن، توانمندی و ناتوانی های شناختی عاطفی خود، تأثیر همسالان، محیط، شیوه های آموزش ارایه شده از سوی دست اندرکاران نظام آموزشی در مدرسه و استفاده از خدمات توان بخشی (گفتاردرمانی، کاردرمانی، فیزیوتراپی،

مشاوره، بهداشت و تربیت بدنی) اثر می گذارد.

دقیقاً به همین دلیل است که آموزش و پرورش دانش آموزان بدون توجه به خانواده، مدرسه و توجه به اصل تفاوت های فردی کار دشواری خواهد بود.

در بین تمام کودکان استثنایی و خانواده های آنان خصوصیات منحصر به فردی وجود دارد که توجه بیشتری را طلب می کنند. در این خانواده ها مشکلات خاصی بروز می کند که از مشکلات فرزند معلول ناشی می شود. والدین در چنین شرایطی با پیوند دو نهاد تعلیم و تربیت یعنی خانواده و مدرسه که در واقع یکی از لوازم اصلی و زیربنای تحقق اهداف تربیتی است و جامعه موظف به تأمین عدالت آموزش برای تمام افراد جامعه می باشد را دنبال می کنند.

اینجاست که مدارس استثنایی با توجه به شرایط و امکانات ویژه ای را که جامعه برای دانش آموزان دارای نیازهای ویژه فراهم کرده در اختیار والدین این گونه دانش آموزان قرار می دهند تا آنان بتوانند با راهنمایی و هدایت عوامل عملکردی مدارس بخشی از تمایلات و خواسته های والدین را فراهم نمایند و بر همین اساس میزان رضایت مندی خود را نسبت به عملکرد مدارس استثنایی از نظر خدمات آموزشی، توان بخشی ابراز کنند تا به امید خدا در آینده بتوان در مورد آموزش و پرورش دانش آموزان استثنایی گام مؤثری برداشت.

مطابق ارقام و آمار بین المللی ۱۰ الی ۱۵ درصد از کل دانش آموزان سنین مدرسه در هر جامعه ای به نوعی نیاز به برنامه ی آموزشی ویژه دارند که از این آمار براساس منحنی نرمال حدود صد درصد دانش آموزان دچار کم توانی ذهنی می باشند که این ایجاب می کند با توجه به اهمیت تعلیم و تربیت و توان بخشی دانش آموزان استثنایی نسبت به امر آموزش و پرورش آنان، از نظر حقوق فردی و اجتماعی بیش از پیش اهتمام ورزیده شود. لذا عملکرد مدارس بعنوان

عامل مهم در روند آموزش و پرورش کودکان استثنایی مطرح می باشد.

در کنار عملکرد مدارس، یکی از عوامل مهم در پیشرفت تحصیلی و بهبود روابط فردی و اجتماعی دانش آموزان نقش والدین و رضایت آنها از عملکرد مدارس در آموزش و پرورش فرزندانشان می باشد. بنابراین ضرورت دارد میزان رضایت مندی والدین و عواملی که در جلب رضایت مؤثر می باشند، به طور جامع مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. به همین منظور این پژوهش در نظر دارد میزان رضایت مندی والدین را از عملکرد مدارس استثنایی بررسی کند.

خانواده هایی که از کودکان عقب مانده شان در خانه مراقبت می کنند در محاصره مسایل متنوع در همه اشکال و اندازه ها قرار دارند که این مسایل با میزان کم توانی کودک، معلولیت جسمی و هیجانی همراه با آن ارزش ها، علائق و شرایط خارجی دیگر اعضای خانواده فرق می کند (رایسنسون، ۱۹۸۲).

با توجه به توزیع طبیعی جمعیت درجه شیوع کم توانی ذهنی حدود ۳ درصد پیش بینی می شود، یعنی ۳ درصد جمعیت هر جامعه ای به کم توانی ذهنی مبتلا می باشند. از این گروه، تعداد ۸۰ الی ۸۵ درصد به کم توانی ذهنی خفیف مبتلا هستند و در حال حاضر از بین دانش آموزان کم توان ذهنی بیشترین تعداد را در مدرسه های وابسته به سازمان آموزش و پرورش استثنایی می توان یافت. البته به نظر می رسد حمایت افراطی موجب دایمی شدن وابستگی کودک کم توان ذهنی و مانع کسب مهارت های لازم برای چیرگی بر امور به تناسب توانایی ها و موجب کاهش هوش او می شود (پاکزاد، ۱۳۷۲). با عنایت به موارد فوق، برای پژوهش مورد نظر چهار فرضیه به شرح زیر آورده شده است که عبارت اند از:

۱. وجود نیروهای توان بخشی در بازتوانی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است.
۲. محتوای کتب درسی دانش آموزان کم توان ذهنی در تأمین نیازهای فردی اجتماعی آنان مؤثر است.
۳. وجود برنامه های فرهنگی، تربیتی و ورزشی در بهبود

روابط اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است.
۴. ایجاد روابط مستمر بین اولیا و مسوولان مدرسه در قالب انجمن اولیا و مربیان در جلسات آموزش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع زمینه یابی مقطعی می باشد. برای اجرای طرح، در ابتدا با توجه به جامعه آماری و فراوانی افراد جامعه در پایه های تحصیلی و تعداد مدارس و پراکندگی جغرافیایی آنها، ۱۵ درصد از جامعه آماری بعنوان نمونه آماری انتخاب شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل والدین کودکان کم توان ذهنی در مناطق شهری استان مرکزی می باشد که این گروه از کودکان تحت پوشش آموزش و پرورش استثنایی می باشند. با توجه به آن که آمار مشخصی از تعداد کودکان معلولی که باید تحت پوشش آموزش قرار گیرند وجود نداشت نسبت به هر یک از گروه های معلولان در نمونه آماری، براساس سالنامه آماری دانش آموزان تحت پوشش سال تحصیلی ۸۳-۸۲ مدیریت آموزش و پرورش استثنایی استان مرکزی تعیین شد.

حجم نمونه براساس نمونه گیری تصادفی از بین تمام دانش آموزان کم توان مدارس استثنایی استان مرکزی انتخاب گردید و در نهایت تعداد نمونه در این طرح شامل ۲۱۵ نفر از والدین کودکان کم توان ذهنی تعیین شد. شیوه نمونه گیری به صورت تصادفی بوده که از مدیران خواسته شد از روی دفتر آمار شماره ۱ و ۵ را در هر پایه انتخاب و پرسشنامه در بین والدین آنها پخش شود.

ابزار تحقیق

در پژوهش حاضر به منظور سنجش میزان رضایت مندی اولیای دانش آموزان کم توان ذهنی مقطع ابتدایی از عملکرد مدارس استثنایی استان مرکزی در سال تحصیلی ۸۳-۸۲، پرسشنامه ای که شامل ۲۰ سؤال بود تهیه شد. علاوه بر آن پرسش هایی در باره شغل پدر، شغل مادر، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر و پایه تحصیلی فرزندشان مطرح شد. که از این ۲۰ سؤال مطرح شده، ۵ سؤال اول آن مربوط به فرضیه اول (یعنی وجود توان بخشی در بازتوانی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است)، از سؤال ۶ تا ۱۰

مربوط به فرضیه دوم (یعنی محتوای کتاب های درسی دانش آموزان کم توان ذهنی در تأمین نیازهای فردی و اجتماعی آنان مؤثر است)، از سؤال ۱۱ تا ۱۵ مربوط به فرضیه سوم (یعنی وجود برنامه های فرهنگی، تربیتی و ورزشی در بهبود روابط اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است) و از سؤال ۱۶ تا ۲۰ مربوط به فرضیه چهارم (یعنی ایجاد روابط مستمر بین اولیا و مسوولان مدرسه در قالب انجمن اولیا و مربیان در جلسات آموزش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است).

همچنین داده های مورد نیاز از طریق پرسشنامه با در نظر گرفتن پایایی و اعتبار از طریق محاسبه ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن جمع آوری گردید که پس از تجزیه و تحلیل، یافته های زیر به دست آمد.

یافته ها: تجزیه و تحلیل یافته ها با استفاده از شاخص های آمار توصیفی شامل فراوانی مطلق، درصد فراوانی مطلق، میانگین جدول توزیع فراوانی صورت گرفته است.

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی و درصد مؤثر بودن نیروهای توان بخشی در بازتوانی دانش آموزان کم توان ذهنی

درجه بندی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع	میانگین
لیکرت	۱	۲	۳	۴	۵	۱۵	۳
فراوانی	۴۳	۹۵	۳۲۶	۳۸۰	۲۳۱	۳۸۸۶	۱۰۷۵
درصد	۴	۸/۸۴	۳۰/۳۳	۳۵/۳۴	۲۱/۴۹	۱۰۰	۳/۶۱
	۱۲/۸۴		۶۵/۶۷				

با مشاهده جدول فوق نتیجه می گیریم که:

در فرضیه شماره یک، ۳۰/۳۳ درصد از پاسخ ها در حد متوسط و ۴۸/۳۷ درصد از پاسخ ها در حد زیاد و خیلی زیاد می باشد و تنها ۱۲/۸۴ درصد در حد کم و خیلی کم است که این نمره ها نشان دهنده مؤثر بودن نیروهای توان بخشی در بازتوانی دانش آموزان کم توان ذهنی از دید والدین می باشد.

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی و درصد مؤثر بودن محتوای کتاب های درسی دانش آموزان کم توان ذهنی در تأمین نیازهای فردی اجتماعی

درجه بندی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع	میانگین
لیکرت	۱	۲	۳	۴	۵	۱۵	۳
فراوانی	۳۵	۷۲	۲۹۰	۴۲۴	۲۴۵	۴۰۱۵	۱۰۷۵
درصد	۳/۲۵	۶/۶۹	۲۶/۹۷	۳۹/۴۵	۲۳/۶۳	۱۰۰	۳/۷۳
	۹/۹۴		۶۳/۰۸				

با مشاهده جدول فوق ملاحظه می کنیم که:

در فرضیه شماره دو، ۲۶/۹۷ درصد از پاسخ ها در حد متوسط و ۶۳/۰۸ درصد از پاسخ ها در حد زیاد و خیلی زیاد

می باشد و تنها ۹/۹۴ درصد در حد کم و خیلی کم است که این نمره ها نشان دهنده مؤثر بودن محتوای کتاب های درسی دانش آموزان کم توان ذهنی در تأمین نیازهای فردی و اجتماعی از دید والدین می باشد.

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی و درصد مؤثر بودن وجود برنامه های فرهنگی، تربیتی و ورزشی در بهبود روابط اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی

درجه بندی لیکرت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع	میانگین
۱	۲۵	۴۹	۲۱۹	۴۰۶	۳۷۲	۴۲۶۴	۱۰۷۵
۲	۲/۳۳	۴/۵۶	۲۰/۳۷	۳۷/۷۷۰	۳۴/۶۰	۱۰۰	۳/۹۶
					۷۲/۳۷		
					۶/۸۹		

با توجه به جدول فوق ملاحظه می کنیم که:

در فرضیه شماره سه، ۲۰/۳۷ درصد از پاسخ ها در حد متوسط و ۷۲/۳۷ درصد از پاسخ ها در حد زیاد و خیلی زیاد می باشد و تنها ۶/۸۹ درصد در حد کم و خیلی کم است که این نمره ها نشان دهنده مؤثر بودن وجود برنامه های فرهنگی و تربیتی در بهبود روابط اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی از دید والدین می باشد.

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی و درصد مؤثر بودن ایجاد روابط مستمر بین اولیا و مسوولان مدرسه در قالب انجمن اولیا و مربیان در جلسات آموزش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کم توان ذهنی

درجه بندی لیکرت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع	میانگین
۱	۱۸	۴۶	۲۰۳	۳۴۲	۲۴۳	۴۲۶۴	۸۶۰
۲	۲/۰۹	۵/۳۵	۲۳/۶۰	۳۹/۷۷	۲۸/۲۶	۱۰۰	۳/۸۴
					۶۸/۰۳		
					۷/۴۴		

با توجه به جدول فوق ملاحظه می کنیم که:

در فرضیه شماره چهار، ۲۳/۶۰ درصد از پاسخ ها در حد متوسط و ۶۸/۰۳ درصد از پاسخ ها در حد زیاد و خیلی زیاد می باشد و تنها ۷/۴۴ درصد در حد کم و خیلی کم است که این نمره ها نشان دهنده مؤثر بودن روابط مستمر بین اولیا و مسوولان مدرسه در قالب انجمن اولیا و مربیان در جلسات آموزش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کم توان ذهنی می باشد.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش در نظر دارد به بررسی میزان رضایت مندی والدین دانش آموزان استثنایی از عملکرد مدارس استثنایی مرکزی پردازد. برای دستیابی به هدف های پژوهش با استفاده از روش توصیفی از نوع زمینه یابی مقطعی، پس از انتخاب جامعه و نمونه آماری، پرسش های پژوهش را مورد آزمون قرار داده، سپس دست به تجزیه و تحلیل اطلاعات زده و نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل آماری را به طور اختصار در این فصل مورد بحث قرار خواهیم داد.

فرضیه اول تأیید می شود چون وجود نیروهای توان بخشی در بازتوانی دانش آموزان کم توان ذهنی مرثر است.
فرضیه دوم تأیید می شود چون محتوای کتاب های درسی دانش آموزان کم توان ذهنی در تأمین نیازهای فردی و اجتماعی آنان مؤثر است.
فرضیه سوم تأیید می شود چون وجود برنامه های فرهنگی، تربیتی و ورزشی در بهبود روابط اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است.
فرضیه چهارم تأیید می شود چون ایجاد روابط مستمر بین اولیا و مسوولان مدرسه در قالب انجمن اولیا و مربیان در جلسات آموزش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است.

پیشنهادها

۱. برای تمام مدرسه های استثنایی گفتاردرمانگر با توجه به شرایط و نیازهای دانش آموزان آموزشگاه ها در نظر گرفته شود.
 ۲. برای تمام مدرسه های استثنایی نیروی کاردرمانگر و نیز فیزیوتراپ، مشاوره و مربی بهداشت در نظر گرفته شود.
 ۳. از سوی آموزشگاه های استثنایی برنامه ای تدوین شود تا مشارکت والدین با نیروهای توان بخشی بیشتر شود.
 ۴. محتوای کتاب های درسی در جهتی تدوین شود تا در بهبود مسایل اعتقادی و اخلاقی دانش آموزان مؤثر گردد.
 ۵. در محتوای کتاب های درسی، درس هایی گنجانده شود که روابط اجتماعی دانش آموزان کم توان ذهنی را بهبود بخشد.
 ۶. در محتوای کتاب های درسی، تمرین هایی گنجانده شود تا ذوق و خلاقیت دانش آموزان را برانگیزد.
 ۷. در فعالیت های امور تربیتی دانش آموزان، برنامه هایی گنجانده شود که روابط اجتماعی و فردی دانش آموزان را فراهم آورد.
 ۸. بر برنامه های ورزشی تأکید شود چون در حفظ سلامت روانی دانش آموزان مؤثر بوده و باعث افزایش قابلیت های جسمی و فیزیکی دانش آموزان می شود.
 ۹. در برنامه های سالیانه آموزشگاه، اردوهای تفریحی دانش آموزان، بیشتر گنجانده شود.
 ۱۰. موضوعات جلسات آموزش خانواده با همیاری و همفکری اولیا انتخاب شود.
 ۱۱. پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به صورت مستمر از جانب مدرسه به والدین اطلاع رسانی شود.
- در پایان پیشنهاد می شود که پژوهش هایی در این زمینه در سطح وسیع کشوری و استانی در زمینه دانش آموزان استثنایی نابینا و ناشنوا صورت پذیرد تا گامی مهم در جهت بهبود هدف های آموزش و پرورش استثنایی برداشته شود.

منابع

- حسینی نسب، داود، ۱۳۷۵، فرهنگ واژه ها و اطلاعات تعلیم و تربیت، تبریز، نشر احراز
بهراد، بهنام و دستجردی، مهدی، ۱۳۷۹، استفاده بهینه از نیروهای توان بخشی در آموزش و پرورش .
امیدوار، احمد، ۱۳۷۱. سیر تاریخی آموزش و پرورش استثنایی در ایران .
سابونیز، باربارا، مبانی کاردرمانی، (وحدتی احمدزاده، مترجم، ۱۳۷۸)، تهران، پرگال.
ام بوریش، ایرین، ۱۹۹۵، کلیات چشم پزشکی ودگان، مؤسسه فرهنگی، حیان.
پاکزاد، محمود، ۱۳۶۸، فرهنگ و ارشاد اسلامی .
رایسنون، نانسی ام و هالبرت بی، کودک عقب مانده ذهنی، ماهر، فرهاد مترجم ۱۳۷۴. آستان قدس رضوی .
دلاور، علی، ۱۳۷۵، مقدمه ای بر احتمالات و آمار کاربردی در روان شناسی و علوم تربیتی، نشر رشد
GELFAND (2002) . ESSENTIOLS OF AUDIOLY .S.A.
MCCARTHY (2000). REHABILITATIVE.
WWW.RIEC.AC.IR/ORG.